

# ถอดบทเรียน “ทักษะวัฒนธรรม” บนพื้นที่ชีวิต\* Lessons Learned from Cultural Fluency in Living Space

## บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ถอดบทเรียน “ทักษะวัฒนธรรม” บนพื้นที่ชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทเรียนด้านทักษะวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตและปฏิบัติงานร่วมกับคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู คนมลายูมุสลิมในพื้นที่ ทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติและการปรับตัวของเจ้าหน้าที่ทหาร และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำคู่มือทักษะวัฒนธรรมทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งหมด 125 คน

บนพื้นที่ชีวิตท่ามกลางความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างคนมลายูมุสลิมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับเจ้าหน้าที่ทหารที่นับถือศาสนาพุทธ บทเรียนจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหารพบว่า ความไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ ความมีอคติ และการละเลยไม่ใส่ใจของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานสร้างความไม่พึงพอใจแก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น ความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตและหลักศาสนาอิสลาม การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอิสลาม ปัญหาสูสาว การดื่มสุรา ฯลฯ การกระทำดังกล่าวอาจจะมีไม่มากเมื่อเทียบกับตามสัดส่วนเจ้าหน้าที่ทหารทั้งหมดที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ผลกระทบของปัญหาเปรียบเสมือนแรงกระเพื่อมของเกลียวน้ำที่ขยายกว้างออกไปเพราะความเป็นมุสลิมคือพี่น้องกัน อีกทั้งฝ่ายตรงข้ามจะหาโอกาสจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ในการขยายผลเพื่อตอบโต้ ดังนั้น ปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหาร เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ทหารจะต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุภารกิจ ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็น “เรา” และ “เขา” แต่มิได้เป็นสิ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันไม่ได้ การรับรู้ ทำความเข้าใจถึงความเชื่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนและวัฒนธรรมอื่น ๆ ของคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยเหลือพึ่งพากันบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้นแล้วการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงจะเกิดขึ้นได้

**คำสำคัญ:** ทักษะวัฒนธรรม, ถอดบทเรียน

\* บทความวิจัยนี้สรุปย่อจากงานวิจัยในเรื่องเดียวกันซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ปี 2553

## Abstract

The research titled "Lessons Learned from Cultural Fluency in Living Space" aims to study lessons learned from cultural fluency of soldiers in the 3 southernmost provinces while living and operating among Malay-Muslim Thais Malaya Muslim people. Lessons learned include problems and adaptation of soldiers. Moreover, the study aims to collect data for producing a cultural fluency handbook for soldiers in the 3 southernmost provinces. This study is qualitative by using interviews with and a focus group of with 125 key informants.

The study of the living space of among cultural differences between a large majority of Malay-Muslim Thais Malaya Muslim who are and Buddhist soldiers reveals that ignorance, prejudice and negligence of duties by the soldiers more or less caused local people's dissatisfaction. Other causes were misunderstanding of Muslim ways of life and principles of Islam, inappropriate behaviors to Islamic holy places, extra marital affairs, alcohol-drinking and etc. Although the number of happening of the aforementioned problems might not be high compared to the number of soldiers in the areas, the impact was quite wide like ripple currents because the brotherhood among Muslim was solid. Moreover, the antagonists to the Thai government tried to worsen any mistakes in operations made by soldiers. Therefore, to achieve their mission without causing any further conflicts, soldiers must learn lessons from the problems and adjust themselves to the differences. The differences in races, religions and cultures also separately identify "us" and "them". Nevertheless, this does not mean that the Thais cannot live together. Awareness and understanding of other culture, living with consideration, moral and ethic support will bring about peaceful living in multicultural society in the 3 southernmost provinces of Thailand.

**Key word :** Cultural Fluency, Lesson Learn

## บทนำ

การรอคอยวันเวลาแห่งความสงบสุขที่จะบังเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีผู้ใดให้คำตอบได้ว่าจะต้องรอคอยอีกนานแค่ไหนเพราะความรุนแรงที่เกิดขึ้นยังมีได้ลดน้อยถอยลง แต่กลับยิ่งทรงอานุภาพในการทำลายล้างอย่างชัดเจน และเหยื่อของความรุนแรงในระยะหลังก็มักจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าเหยื่อของความรุนแรงจะเป็นผู้ใด จากสถิติที่รวบรวมโดยศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งแต่วันที่ 4 ม.ค. พ.ศ.2547 กระทั่งถึงสิ้นปี 2554 แสดงให้เห็นความสูญเสียอย่างมากมายในประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งสามารถสรุปเหตุรุนแรงรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นได้ทั้งสิ้น 12,604 ครั้ง เฉพาะเหตุความมั่นคง (ก่อการร้าย ก่อความไม่สงบ) มีจำนวน 8,094 ครั้ง เฉลี่ยวันละ 2.77 เหตุการณ์ สามารถแยกเป็นการก่อเหตุรูปแบบต่างๆ ได้แก่ เหตุยิงด้วยอาวุธปืน 6,834 เหตุการณ์ วางระเบิด 2,265 เหตุการณ์ วางเพลิง 1,489 เหตุการณ์ และอื่นๆ เช่น ทำร้าย ข่มขู่ ฆาตกรรม ปล้น ประทุรัง ก่อวินาศกรรม ทำลายธงชาติ จับตัวประกัน รวม 2,016 เหตุการณ์ ขณะที่ตัวเลขความสูญเสีย ข้อมูลจาก ศชต. สรุปว่า มีผู้เสียชีวิตทุกฝ่ายนับถึงสิ้นปี 2554 จำนวน 5,243 ราย แยกได้ ดังนี้ ประชาชนทั่วไป 4,215 ราย ทหาร 351 นาย ตำรวจ 280 นาย ครูและบุคลากรการศึกษา 148 ราย พระ 7 รูป คนร้าย 242 ราย มียอดรวมผู้บาดเจ็บทุกฝ่าย 8,941 ราย แยกได้ ดังนี้ ประชาชนทั่วไป 5,855 ราย ทหาร 1,712 นาย ตำรวจ 1,173 นาย ครูและบุคลากรการศึกษา 144 ราย พระ 23 รูป คนร้าย 34 ราย นอกจากนั้นยังมีข้อมูลเกี่ยวกับเด็กกำพร้าและสตรีหม้ายที่เก็บรวบรวมโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง

ของมนุษย์ นับถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2554 มีเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบทั้งสิ้น 4,455 คน และสตรีหม้าย 2,295 คน

ในส่วนบทบาทของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเวลากว่า 8 ปี นับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนที่หอนาฬิกาอรัญเมือง นราธิวาสราชนครินทร์ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 กำลังทหารจากทั่วทุกสารทิศที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนกว่า 6 หมื่นนาย ยังไม่สามารถป้องกันและแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่

ในการแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ให้ได้้อย่างยั่งยืนนั้น ความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยชี้ขาดถึงความสำเร็จของการแก้ปัญหา ดังนั้นการแสวงหาหนทางให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนจึงเป็นโจทย์ที่อาจหาคำตอบได้จากบทเรียนการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของเจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่

บริบททางสังคมวัฒนธรรมของคนมลายูมุสลิมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นบทเรียนแรกสำหรับเจ้าหน้าที่ทหารที่จะต้องทำความเข้าใจก่อนปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เพราะมีความแตกต่างจากสังคมไทยพุทธซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่ทหาร การประสานเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารกับประชาชนจะเป็นไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อทั้ง 2 ภาคส่วนมีทัศนคติที่ดีต่อกัน มีความรู้ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างให้เกิดรักกันและเคารพกัน ปัญหาประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ผ่านมาคือการถูกปฏิบัติอย่างดูถูกและไม่ยุติธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมักเป็นคนนอกพื้นที่และเป็นชาวไทยพุทธ

สิ่งที่ช่วยยืนยันถึงความรู้สึกของประชาชนดังกล่าว คือ การโยกย้ายข้าราชการมาประจำในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ดังเช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มักเป็นข้าราชการที่ไม่ได้รับการยอมรับ เป็นเสมือนการลงโทษข้าราชการผู้นั้นให้มาอยู่ในพื้นที่ “ไกลปืนเที่ยง” หรือห่างไกลความเจริญและด้วยความ เป็นพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐด้วยจึงทำให้เกิดการกระทำการต่างๆ ที่ไม่ถูกต้องและ มักไม่เป็นที่รับรู้ของรัฐ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อประชาชนชาวมุสลิม จึงเป็นรอยต่างในจิตใจของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ยากจะลบเลือน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ให้หลักธรรมาภิบาลและความจริงจัง ในการแก้ปัญหา

อย่างไรก็ตาม การปะทะสังสรรค์ระหว่าง 2 วัฒนธรรมหลักคือ พุทธและอิสลาม ระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ระหว่างประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลาม และเจ้าหน้าที่ทหารที่นับถือศาสนาพุทธเป็นคู่ ความสัมพันธ์ที่น่าศึกษาว่า คู่ความสัมพันธ์เหล่านี้มีความไม่เข้าใจกันหรือการขัดกันทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร และทั้งคู่จะมีการปรับความสัมพันธ์อย่างไรให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสงบสุข ในดินแดนแห่งนี้ตลอดไป

### คำถามการวิจัย

ในดินแดนที่มีอัตลักษณ์ตัวตนของชนมลายูมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างอย่างมากกับศาสนาและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ความแตกต่างดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทเรียนจากการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตและปฏิบัติงานร่วมกับชนมลายูมุสลิมในพื้นที่อย่างไรบ้างที่จะสามารถนำไปปรับปรุง

แก้ไขและเป็นบทเรียนสำหรับเจ้าหน้าที่ทหารที่จะต้องมาปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อถอดบทเรียนด้านทักษะวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการเรียนรู้การใช้ชีวิตและปฏิบัติงานร่วมกับชนมลายูมุสลิมในพื้นที่ ทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติและการปรับตัวของเจ้าหน้าที่ทหาร

2) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำคู่มือทักษะวัฒนธรรมทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้

### วิธีวิทยา

การศึกษาเพื่อถอดบทเรียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาซึ่งนักวิจัยถือเป็นคนนอก หมายถึงมิได้เป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรง จึงเลือกวิธีการศึกษาที่จะสามารถได้ข้อมูลแบบคนในผ่านการเล่าเรื่องประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเรื่องราวการใช้ชีวิตร่วมกับชนมลายูมุสลิมในพื้นที่ทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) รายบุคคลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวมทั้งข้อมูลอีกด้านจากประสบการณ์และมุมมองของชนมลายูมุสลิมในพื้นที่ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ด้วยวิธีการเดียวกันคือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รายบุคคลและการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยอาศัยกรอบทฤษฎี เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการแสวงหาความรู้ในครั้งนี้ การคัดเลือกดังกล่าวผู้วิจัยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ทหารในระดับผู้บังคับบัญชา 2 นาย 2)

เจ้าหน้าที่ทหารในระดับผู้ปฏิบัติงานนายทหารสัญญาบัตร พ.อ. – พ.ต 4 นาย นายทหารสัญญาบัตร ร.อ. – ร.ต. 18 นาย ทหารชั้นประทวน 32 นาย 3) ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น 4 คน 4) ประชาชนในพื้นที่ 8 คน 5) เด็กนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 5 คน 6) นักศึกษา ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 2 ห้อง รวม 55 คน

## นิยามศัพท์

ทักษะวัฒนธรรม หมายถึง การรับรู้และทำความเข้าใจถึงความเชื่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนและวัฒนธรรมอื่น ของคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยเหลือพึ่งพากันบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

## บทเรียนทักษะวัฒนธรรมบนพื้นที่ชีวิต

ดินแดนพหุวัฒนธรรมดังเช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีทั้งคนไทยพุทธ คนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู คนไทยเชื้อสายจีน ความสัมพันธ์ในแว่นแคว้นหรือในระดับชาวบ้าน ผู้คนเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านานอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย แต่ความสัมพันธ์แบบต่างระดับในอดีตเป็นความสัมพันธ์ที่ปั่นเกลียวกันอยู่ตลอดเวลา ระหว่างข้าราชการและประชาชน ดังจะเห็นได้จากข้อห่วงใยสำหรับข้าราชการที่จะต้องปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรากฏอยู่ในคู่มือสำหรับข้าราชการในยุคสมัยต่างๆ โดยเนื้อหาที่ผลิออกมาก็ยังคงวนเวียนอยู่กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และหลักการปฏิบัติตนของข้าราชการ จนกระทั่งถึงในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ก็ยังเป็นสิ่งที่ข้าราชการต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ทหารจะต้องให้ความสำคัญและใส่ใจในขณะปฏิบัติหน้าที่

สำหรับเจ้าหน้าที่ทหารมีเพียงจำนวนน้อยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เจ้าหน้าที่ทหารส่วนใหญ่มาจากหลายภูมิภาคจึงยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนหลักศาสนาอิสลามของประชาชนในพื้นที่และเกิดเป็นข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน อันจะทำให้เป็นประเด็นที่กลุ่มผู้ไม่หวังดีนำไปขยายผลและสร้างความวุ่นวายเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐได้ การถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติทางวัฒนธรรมในการศึกษานี้ ผู้วิจัยถอดบทเรียนผ่านเรื่องเล่า 8 ตอน จากทั้งหมด 17 ตอนในงานวิจัยฉบับเต็ม ดังนี้

### 1) การรับรู้ประวัติศาสตร์อย่างแตกต่าง

การมองอย่างอคติโดยปราศจากความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ความเป็นไปและวิถีการดำเนินชีวิตตามครรลองวัฒนธรรมประเพณีของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งย่อมต้องแตกต่างจากคนมุสลิมในพื้นที่อื่น นอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานแล้วยังก่อให้เกิดความเสียหายจนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติงาน ดังเช่นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ก่อสร้างตัวตนของคนมุสลิมเชื้อสายมลายู คนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้มิใช่ผู้อพยพมาจากดินแดนอื่น แต่มีรากฐานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมายาวนาน ซึ่งแตกต่างจากชนกลุ่มน้อยส่วนอื่นในประเทศไทย คนมลายูมุสลิมบางส่วน โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนและผู้นำชุมชนมีสำนึกทางประวัติศาสตร์ค่อนข้างสูงว่าพื้นที่แถบนี้เคยเป็นรัฐอิสระมาก่อน ซึ่งมีอารยธรรมย้อนหลังไปยาวนานเก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัย และเคยเป็นศูนย์กลางความรู้ศาสนาอิสลามในภูมิภาคอุษาคเนย์ จนกระทั่งถูกศูนย์อำนาจที่กรุงเทพฯ ยึดครองเป็นเมืองขึ้นและผนวกดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่ง

ของสยามประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็น “เรื่องเล่า” ต่างหากที่แปลกแยกจากประวัติศาสตร์ แห่งชาติฉบับราชการไทย (เกษียร เตชะพีระ. 2550: 204)

สำนักทางประวัติศาสตร์ การถูกกีดกันแบ่ง แยกเลือกปฏิบัติ และประสบการณ์ความเจ็บปวด ในอดีตได้สะสมจนกลายเป็นความแค้น และสามารถสร้างความสะเทือนใจให้กับชาวมุสลิม เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่อันเกิด จากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังเช่นนักศึกษา คนหนึ่งเล่าถึงเพื่อนมลายูมุสลิมว่า

“...ซึ่งหญิง แ่เราพูดถึงเรื่องสถานการณ์นี้ น้อย เขา (เพื่อนผู้หญิง) สามารถหลั่งน้ำตาได้... หนูพูดกับเพื่อน เขาจะบอกเธอไม่เข้าใจหรอก...”

สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขให้แนวคิด และขบวนการอันหลากหลายรวมทั้งชาตินิยมแยก รัฐ (Separatist Nationalism) และอิสลามสู้รบ (Militant Islam) สามารถอ้างความชอบธรรม ในการเรียกร้องแสวงหาความเห็นอกเห็นใจสนับสนุน เป็นแนวร่วมเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยวิธี การต่าง ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความรุนแรง ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากสำนักทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง กันระหว่างคนมลายูมุสลิมและคนที่มีไข่มลายู มุสลิมแล้ว สิ่งที่เป็นตัวตนของคนมลายูอีกส่วน หนึ่งคือศาสนาอิสลามและภาษามลายู (มลายู ถิ่น) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนมลายูมุสลิมจะ ต้องพูดภาษามลายูได้เนื่องจากเป็นภาษาอิสลาม อาจกล่าวได้ว่านิยามของมลายูก็คืออิสลาม ดังเช่นคนมุสลิมจากจังหวัดสตูลพูดภาษามลายูไม่ ได้ คนมลายูมุสลิมในปัตตานีจะถามเลยว่า “คุณ มุสลิมทำไมพูดภาษาอิสลามไม่ได้” โดยทั่วไปจะ เข้าใจกันว่า ภาษามลายูเป็นเพียงภาษา อาหาร ก็เป็นเพียงภาษา หรือภาษาบาลี สันสกฤตก็เป็น เพียงภาษา แต่สำหรับคนมลายูมุสลิมในจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ เขาจะใช้ภาษามลายูในการ สื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน โดยเฉพาะ เกี่ยวกับบทเรียนทางศาสนาโดยการแปลจากภาษา อาหรับเป็นภาษามลายู แต่ภาษามลายูไม่ใช่แค่ ภาษา ไม่ใช่แค่การสื่อสาร แต่ภาษามลายูหรือ ภาษานิยมคือความเป็นมลายูมุสลิม ดังนั้น ภาษา มลายูจึงเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของคนมลายูมุสลิมใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งยังสามารถสื่อสาร กับคนมาเลเซียได้ แม้ว่าในปัจจุบันคนมลายูมุสลิม จะเรียนรู้ภาษาไทยกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารกับคนอื่นที่มีไข่มลายู มุสลิมเท่านั้น นอกจากนี้ความเป็นภาษานิยมยัง สะท้อนถึงความเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ดังเช่น นักศึกษามุสลิมจากสตูลเล่าว่า

“...ถ้าไปตามท้องตลาดสด ถ้าพูดภาษา มลายูได้อีกราคานึง หนูแนวต่อราคา หนูก็จะไป พูดมลายูกับเขา เลียนเสียงให้เหมือนมากที่สุด ก็จะได้ราคานึง ถ้ามาพูดไทยกลางก็จะได้ราคา ตามมาตรฐานของเขา...”

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ชัดว่าแตกต่าง จากพื้นที่ทางสังคมอื่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็จะมีภาษาถิ่น ของตนเอง เช่น ถ้าเป็นคนใต้จะแล่ง (พูด) ใต้ด้วย กัน คนอีสานก็จะเหว้า (พูด) อีสานด้วยกัน ความ รู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกันจะเกิดขึ้นผ่านทางภาษา พูดทันที ในขณะที่เดียวกันหากคนนอกหรือคนอื่น พยายามจะโน้มเอียงมาใช้ภาษาของเราหรือคนใน นั้นหมายถึงการยอมรับ การอยากเข้ากลุ่มและมัก จะได้รับการตอบรับจากคนในด้วยดี เช่นเดียวกับ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความพยายามของ เจ้าหน้าที่ในการเรียนรู้ภาษามลายูจะช่วยเปิดพื้นที่ ในการเข้าถึงชุมชนได้มากขึ้น จากประสบการณ์ ของเจ้าหน้าที่ทหารพบว่า “ชาวบ้านเขาจะกล้า พูดกับคนที่พูดภาษาเขาได้มากกว่า ... เวลาที่ เราพูดภาษาเขาได้เล็กน้อย อย่างน้อยเราก็จะได้ รอยยิ้มกลับมา” ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของคณะ

กรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ในการเรียกร้องให้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่สองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ยอมรับว่า ความสามารถทางภาษามลายูของเจ้าหน้าที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเข้าถึงคนมุสลิม

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนมลายูมุสลิมในแบบฉบับของคนมลายูมุสลิม เข้าใจถึงอิทธิพลของศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของคนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบของเจ้าหน้าที่ทหารในมิติทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสันติภาพ แต่การเรียนรู้ดังกล่าวสำหรับเจ้าหน้าที่ทหารส่วนใหญ่ถึงแม้จะได้รับการอบรมเบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ภาษา วัฒนธรรมประเพณีของคนมลายูมุสลิม แต่ยังมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมและการปฏิบัติในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบทของชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจอีกมาก

## 2) สิ่งที่ต้องระวังคือความคิด

นับตั้งแต่การทำทลายประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาของกลุ่มก่อการร้ายชาวมุสลิมที่ชื่อ “อัลเคดาร์” ด้วยการถล่มตึกเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ตลอดจนพฤติกรรมก่อการร้ายของกลุ่มอัลเคดาร์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการลอบโจมตีทหารต่างชาติที่เข้าไปรักษาสันติภาพในอิรัก ทำให้ในสายตาของคนทั่วไปมองชาวมุสลิมทั่วโลกว่าเป็นผู้นิยมความรุนแรง เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นกลุ่มของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยที่ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้จะไม่มีใครกล้าฟันธงว่าเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายจากภายนอกประเทศหรือไม่ แต่ผู้ก่อความไม่สงบก็ล้วนเป็นคนในพื้นที่ที่นับถือศาสนา

อิสลาม และคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ยังมีคนบางส่วนที่เข้าใจในภาพรวมว่าคนมุสลิมในพื้นที่เป็นผู้นิยมความรุนแรงเช่นกัน การสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมให้แก่คนมุสลิมว่า เป็นผู้นิยมความรุนแรงนับเป็นการเพิ่มระยะห่างทางสังคมระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ต่างศาสนา เพราะแม้แต่คนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็รู้สึกไม่พึงพอใจกับอัตลักษณ์ทางสังคมที่คนอื่นหรือผู้มีอำนาจยึดเยื้อให้ และได้สะท้อนออกมาเป็นคำกล่าวที่ว่า

“...คือเขาพยายามใส่ร้ายตลอดมุสลิมเราพูดตรง มันกระทบไปเยอะนะ มุสลิมทุกวันนี้นั่นแก๊ยาก มองภาพรวมมันไปแล้ว จริง แล้วไอ้คนที่ไม่ดีมีไม่กี่คน แต่คนพูดไป ภาพรวมพอพูดไปภาพรวม ไม่ใช่เฉพาะประเทศไทยนะ มันไปทั่วโลกเลย สื่อข่าวก็ไปทั่วโลกหมดว่า มุสลิมหัวรุนแรงไอ้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เนี่ยหัวรุนแรง...”

การยึดถือความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนาโดยแบ่งออกเป็น “เรา” และ “เขา” เป็นทั้งเรื่องความรู้สึกและเรื่องการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) ซึ่งแฝงไว้ด้วยการแข่งขัน อำนาจ และผลประโยชน์ มิใช่เรื่องของการที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ ตายตัว และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ อันเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระดับกลุ่ม โดยมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบทางเนื้อหาที่สมาชิกรับรู้ร่วมกัน และถือเป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่าง “เรา” กับ “เขา”

ปัจจุบันเนื้อหาทางวัฒนธรรมด้านศาสนาอิสลามมีความเข้มข้นมากขึ้น อันเนื่องมาจากกระแสการฟื้นฟูศาสนาหรือการสร้างความเป็นอิสลาม (Islamization) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อมิให้ถูกรอบงำโดยความทันสมัยและสร้างความเข้มแข็งให้กับความเป็นอิสลาม กระแสการฟื้นฟูอิสลามมี 2 สาย คือ ดาวะห์ (Dakwah) เป็นขบวนการปฏิรูปของนิกายสุหนี่ หมายถึง การ

เชิญชวนให้มีศรัทธาต่ออิสลามและแสดงปฏิกิริยาต่อต้านแนวคิดและการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักศาสนา กลุ่มดาวะห์ได้เผยแพร่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เคลื่อนไหวในอินโดนีเซียตั้งแต่ระหว่าง ค.ศ.1900 - 1942 เข้ามาสู่มาเลเซียในช่วง หลังการเรียกร้องเอกราช และแพร่เข้ามาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา มีการสร้างอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมอย่างแข็งขัน การเคลื่อนไหวของอีกกลุ่มหนึ่งคือ วาฮาบี เป็นแนวทางของผู้ปฏิบัติเคร่งครัดทางศาสนาตามแนวทางท่านวาฮาบี แพร่หลายในแถบอาหรับ ผู้ที่จบการศึกษาจากอาหรับจึงได้รับอิทธิพลมาแล้ว เผยแพร่ต่อไป ซึ่งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้ที่จบการศึกษาด้านศาสนาจากอาหรับเป็นจำนวนมาก (วลัยลักษณ์ ทองศิริ, คนตานี มลายูมุสลิมที่ถูกลืม, ออนไลน์.) การสร้างความเป็นอิสลามอย่างเข้มข้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างอัตลักษณ์อย่างเข้มข้นและมีความสัมพันธ์ผกผันกับการเปิดรับวัฒนธรรมอื่นที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม อัตลักษณ์ของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การแต่งกายของเด็กนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามซึ่งแตกต่างจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนสามัญ และการแต่งกายของผู้หญิงมุสลิม ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่สร้างความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและผู้ที่มีใช่อิสลาม

ทัศนคติการมองคนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของประเทศได้ถูกมองในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่รัฐมีหน้าที่จะต้องเข้าไปแก้ปัญหา (ในระดับบุคคลมักจะมองในเชิงผลประโยชน์) トラバโดที่คนมุสลิมยังไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา ก็จะไม่ถูกมองว่าเป็น “พวกเรา” และเมื่อใดที่ถูกมองว่าเป็น “พวกเรา” แล้ว ความแตกต่างทางเนื้อหาวัฒนธรรมจะถูกมองข้ามไป

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของเจ้าหน้าที่ทหารยังไม่อาจเป็นหนึ่งเดียวกันได้กับประชาชนในพื้นที่ และเนื้อหาทางวัฒนธรรมก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่แบ่งแยกความเป็น “เขา” กับ “เรา” ในความไม่รู้จักและไม่เข้าใจกัน ดังเช่น ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ทหารต่อชาวมุสลิมในพื้นที่ในเรื่องการกดขี่ทางเพศ โดยมีความเข้าใจว่า ผู้ชายมุสลิมชอบใช้ความรุนแรงและมักจะกดขี่หรือเอาเปรียบผู้หญิง ดังคำพูดที่กล่าวว่า

“...ถึงแม้เด็กมันอาจจะมีความก้าวร้าว ความป่าเถื่อนที่เขาแสดงออก ความป่าเถื่อนความก้าวร้าวนี้ เขาจะแสดงให้เห็นได้ชัดเลย คือใช้กำลังนี้ชัดเลย แต่เรื่องใช้ปัญญาใช้ความคิดมาระดมกับเขาจะไม่เอา แต่ผู้หญิงชอบแต่ผู้ชายไม่เอา ชี้แจง แต่ถ้าเรื่องทำงานบ๊ีบไม่เอา คืออยากจะเอาเปรียบผู้หญิงอย่างเดียว มีแต่ผู้หญิงเขาจะระดมความคิด...”

ในขณะที่สังคมทหาร ผู้ชายจะทำตัวเป็นสุภาพบุรุษและให้เกียรติผู้หญิงเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ และเป็นหน้าที่ของผู้ชายที่จะต้องปกป้องและดูแลผู้หญิง ดังนั้นเมื่อเข้ามาปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และเห็นผู้หญิงมุสลิมส่วนใหญ่ทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน ส่วนผู้ชายมักจะนั่งอยู่ตามร้านน้ำชาและเอาแต่ไปละหมาด หรือแม้แต่เมื่อเห็นผู้ชายนั่งอยู่ภายในรถกระบะ และมีผู้หญิงนั่งตากแดดตากลมอยู่ท้ายรถกระบะ ในแวบหนึ่งของความคิดก็จะตั้งคำถามด้วยความไม่พอใจ และมีคำถามในเชิงตำหนิตำหนองว่า ทำไมถึงปล่อยให้ผู้หญิงนั่งอยู่ท้ายรถกระบะ ส่วนผู้ชายนั่งสบายอยู่ภายในรถ โดยลืมนึกถึงธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างชายหญิงของศาสนาอิสลาม ดังเช่นทัศนคติของทหารคนหนึ่งว่า



“...เขาเอาผู้หญิงเป็นจุดเลือกปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่เวลามีสิ่งผิดกฎหมายก็จะซ่อนเอาไว้กับผู้หญิง เขามีพิรุณหรือเปล่า ในหลัก gentleman ทำให้ผู้หญิงไม่นั่งข้างใน ทำให้ผู้ชายไม่เสียละมานั่งข้างนอก เกิดความรู้สึกว่ามันขัดแย้งกันกับลูกผู้ชาย สุภาพบุรุษ...”

ในด้านบุคลิกลักษณะและลักษณะทางกายภาพของชาวมุสลิม โดยเฉพาะผู้ชายซึ่งบางคนท่าทางน่ากลัว ตัวใหญ่ ผิวคล้ำไว้นวดไวเคราไม่ค่อยยิ้ม ลักษณะดังกล่าวจะดูผิดความว่าไม่น่าไว้วางใจ และอาจถูกผลักไสให้เป็น “อื่น” ได้โดยง่ายหากไม่รับทำความเข้าใจให้ปรากฏเพราะโดยทั่วไปแล้วความคิดและการกระทำมักจะมีปฏิกิริยาสอดคล้องกัน

“...ผมเจอมุสลิมบางคนที่ทำทางน่ากลัว ตัวใหญ่ หนวดตาไม่รับแขกผมเจอเขาครั้งแรก ผมต้องคิดเลยว่าผมจะคุยเรื่องอะไรกับเขาดี ผมต้องสวมแว่น แต่พอได้คุย ปรากฏว่าเขาเป็นคนคุยสนุก...”

“...เขาไว้นวดไวเครา เขาไม่ยิ้ม อาจารย์มองบ๊ีบแอ้ย โจรหรือเปล่าวะ ถ้าอาจารย์เห็นนะครับเห็นชาวบ้านหนวดเคราเต็ม ไม่ยิ้ม ถ้าอาจารย์มองในแง่ลบอาจารย์จะเหยงเลยครับ แล้วเขาถือปืนลูกซอง เอ้ยโจรแน่ะ มันจะยิงเรารึเปล่าวะนี่ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออย่าไปมองคนในแง่ลบ ดังนั้นพวกนี้เข้าไปคุย เสร็จแล้วก็วางตัวให้เราดี ถ้าเกิดมีอะไรขึ้นมา ปรก. เอาให้เต็มเลยนะ อย่าให้เสียเปรียบ เข้าไปคุย เข้าไปคุยเลยนะครับอาจารย์บางคนหน้าตาดีเป็นเหมือนโจรเลย แต่เข้าไปคุยนี้ดีแสนดี แล้วความซื่อสัตย์ต่อเราอีก...”

ส่วนทัศนคติของชาวมุสลิมมักจะเข้าใจว่าทหารมักจะใช้กำลังหรือทำร้ายชาวมุสลิม ถึงแม้จะไม่ไปการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทหารทุกคน แต่ก็มักจะถูกเหมารวมว่าทหารชอบรังแกชาวมุสลิมทำให้เกิดความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่

ทหาร ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวอาจเกิดจากการได้รับการบอกเล่า ประสบด้วยตนเองโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะกรณี การกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารที่ละเลยต่อสิ่งที่อาจเป็นอันตรายถึงชีวิตของประชาชน ดังเช่น การเสียชีวิตจากการจับกุมผู้ชุมนุมชาวมุสลิมที่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ต.ค. 2547 เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นความทรงจำอันเจ็บปวดของพี่น้องชาวมุสลิมที่ยากจะลืมเลือน ชาวมุสลิมกล่าวว่า

“...แต่ชาวบ้านเขาเห็นภาพ เพราะว่าเขาถ่ายรูปไว้ คือซ่อนตั้ง 3 - 4 ชั้นเลยนิ แล้วข้างใต้จะอยู่กันยังใ้อากาศไม่มีหายใจ เวลาเขาขึ้นสูตรว่าขาดลมหายใจก็ถูกต้องนะ นี่คือสาเหตุที่ตาย เอ้อ แล้วก็ทำร้ายร่างกายด้วย คือโยนขึ้นไปเลย ถ้าไม่ขึ้นก็เตะเลย ชาวบ้านเขาก็เห็น แต่ให้เรายืนยันผมว่าเรื่องนี้ 5 ปีนี้ยัง ยังไม่หาย...”

รวมถึงเหตุการณ์อื่น ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตของคนมุสลิมอันเกิดจากการปฏิบัติการที่ให้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่ทหารอีกหลายครั้งทำให้ชาวมุสลิมไม่ไว้วางใจต่อการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหาร

สำหรับเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ที่เข้ามาใหม่ในพื้นที่ การทำความรู้จักกับคนในพื้นที่โดยการหอบเอาทัศนคติในเชิงลบและไม่ไว้วางใจที่เคยเรียนรู้จากสังคมที่ผ่านมาจะกลายเป็นกำแพงปิดกั้นการเข้าใจและเข้าถึงมวลชน และการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจะยิ่งเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์เชิงลบของทหารในมโนสำนึกของคนในพื้นที่ให้แข็งแกร่งมากขึ้นอย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของสังคมมนุษย์ย่อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังที่ผู้นำศาสนาอิสลามได้กล่าวว่า “เราเข้าใจว่าทหารทุกคนมันไม่ใช่จะดีทุกคน สำหรับชาวบ้าน ชาวบ้านก็ไม่ใช่ดีทุกคน ก็มีบ้างที่ไม่ดี คนเราก็คือเหมือนกัน” ดังนั้น ความจริงคือสิ่งที่ต้องยอมรับ และก่อนที่จะรู้ความจริง

เราจึงยังไม่ควรตัดสินใครบนฐานของการอนุมานตามมโนสำนึกของเราเอง

### 3) เรื่องเล่าหลังความตาย

ความตายเป็นสังขารที่จะต้องเกิดขึ้นกับทุกชีวิต แต่ในหลักศาสนาอิสลาม ความตายมิได้เป็นจุดสุดท้ายของชีวิตหากแต่มันเป็นจุดเริ่มต้นของการที่มนุษย์จะก้าวไปสู่ชีวิตที่แท้จริงและนิรันดร์ จะไม่มีการกลับมาเกิดใหม่ แต่อิสลามถือว่าชีวิตในโลกนี้คือการเตรียมตัวสำหรับชีวิตในโลกหน้าอันถาวรเมื่อเขาสิ้นชีวิตลง วิญญาณของเขาจะไปรวมกันอยู่ในอีกโลกหนึ่งซึ่งเรียกว่าโลก “บารัก” อันเป็นโลกที่คั่นกลางระหว่างโลกนี้กับโลกหน้า และเมื่อถึงวันหนึ่งซึ่งเป็นวันแห่งการสิ้นสุดทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกชีวิตจะถูกทำให้ฟื้นขึ้นเพื่อรอรับการตัดสินการกระทำที่เขาได้ทำไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ ชีวิตที่แท้จริงของเขาจะเป็นอย่างไรนั้นจึงขึ้นอยู่กับงานที่เขาได้ทำไว้ เมื่อได้รับข่าวการตายของพี่น้องมุสลิม มุสลิมจะกล่าวว่า “อินนา ลิลลาฮิ วินนา อิลัยฮิรอญูน” (แปลว่า แท้จริงเราเป็นของอัลลอฮ์ และยังพระองค์ที่เราต้องคืนกลับไป) หลังจากนั้นก็จะไปเยี่ยมครอบครัวหรือญาติของผู้ตายและร่วมมาฆศพ ตลอดจนถึงส่งศพที่สุสานหรือกุโบว์เพื่อทำการฝังโดยเร็วและประหยัดที่สุด ปกติแล้วจะทำการฝังศพภายใน 24 ชั่วโมง ทั้งนี้เพื่อที่จะไม่เป็นภาระและสร้างความยุ่งยากลำบากให้แก่คนที่อยู่ข้างหลัง

ในจังหวัดชายแดนใต้กุโบว์เป็นสถานที่หวงห้ามสำหรับคนต่างศาสนิกที่จะเข้าไปโดยพลการอย่างไรก็ตาม คนต่างศาสนิกสามารถเข้าไปร่วมในพิธีศพได้เมื่อได้รับเชิญ หรือได้รับอนุญาตให้เข้าไป เช่น หน่วยทหารซึ่งอยู่ในชุมชนได้รับการร้องขอจากคนในชุมชนให้เข้าไปช่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวแสดงถึงว่าหน่วยทหารนี้ได้

รับความไว้วางใจและการยอมรับจากชุมชนดังที่เจ้าหน้าที่ทหารคนหนึ่งกล่าวว่า

“...พิธีฝังศพของคนมุสลิมนี้เขาห้ามต่างศาสนาเข้าไปในพื้นที่อยู่แล้วใช่ไหมฮะ ประเด็นกุโบว์ คือ ฐานนี้บางครั้งเขายังมาขอความช่วยเหลือกับเราช่วยไปฉายไฟให้หน่อย ช่วยไปขุดดินหน่อย การที่จะเข้าไปในสุสานกุโบว์เขาได้เนี่ยเขาต้องอนุญาตแต่เขาอนุญาตให้เราเข้าไป ซึ่งนั่นมันแสดงว่าเขา Happy กับเรา เขาเป็นมิตรกับเรา...”

แต่ในบางกรณี หน่วยทหารยังขาดความเข้าใจถึงแนวทางปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามในการเข้าร่วมพิธีศพทางศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์หนึ่งในพิธีศพของเจ้าหน้าที่ทหารมุสลิม ซึ่งถูกนำมาประกอบพิธีฝังที่กุโบว์ เนื่องจากผู้เสียชีวิตเป็นเจ้าหน้าที่ทหารซึ่งตามธรรมเนียมการปฏิบัติ การยิงสลุตในพิธีศพถือเป็นการให้เกียรติอย่างสูงสุดแก่ทหารที่เสียชีวิต ดังนั้นหน่วยทหารจึงจัดพิธีการยิงสลุตที่บริเวณหน้ากุโบว์ แต่เหตุการณ์ดังกล่าวกลับทำให้ชาวมุสลิมที่มาร่วมพิธีศพไม่พอใจการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารเพราะถือว่าการยิงปืนเป็นสิ่งที่ผิดหลักศาสนาและเป็นการรบกวนศพ เจ้าหน้าที่ทหารรู้สึกตกใจกับปฏิกิริยาของชาวบ้านและไม่ทราบถึงการปฏิบัติที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่เนื่องจากลักษณะดังกล่าวสามารถกระทำได้ในพิธีศพของชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล การกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ทหารถึงแม้ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรม อาจจะทำให้เกิดความยากลำบากในการทำงานร่วมกับชุมชนต่อไป

เรื่องเล่าอีกเรื่องที่สร้างความลำบากใจในการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่คือเมื่อชาวมุสลิมเสียชีวิตจะต้องทำพิธีฝังศพภายใน 24 ชม. ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถพิสูจน์หลักฐานหรือดำเนินการเก็บศพเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ การ

สอบสวนคดีเมื่อถึงจุดที่ต้องทำการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในตัวศพที่ถูกฝังอยู่ในกุโบร์ การนำร่างไว้วิญญานของผู้เสียชีวิตขึ้นมาจากหลุมศพในกุโบร์ไม่สามารถทำได้ตามหลักทางศาสนา แต่หากไม่กระทำก็จะไม่สามารถพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏได้ หลายครั้งที่ไม่นำศพมาพิสูจน์หลักฐานด้วยความไม่เต็มใจของญาติผู้เสียชีวิต ทำให้เกิดการร้องเรียนและเรียกร้องจากผู้นำศาสนาอิสลามถึงการกระทำดังกล่าวที่บังคับและย่ำยีหัวใจของชาวมุสลิม ดังนั้นการตัดสินใจทำการพิสูจน์หรือไม่จึงควรขึ้นอยู่กับสองฝ่ายคือ ญาติผู้เสียชีวิต ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ที่จะชี้แจงทำความเข้าใจกันและเห็นพ้องต้องกันในการตัดสินใจ

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าเรียนรู้อีกอย่างหนึ่งจากการเสียชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ เคยมีคนเปรียบเทียบการแสดงออกของญาติผู้เสียชีวิตระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิม ถ้าเป็นการเสียชีวิตของชาวพุทธ ญาติพี่น้องจะแสดงความเสียใจอย่างชัดเจน ร้องไห้เศร้าโศกกันเป็นหลายวัน ในขณะที่ชาวมุสลิมจะไม่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวเนื่องจากเป็นคำสอนในศาสนาที่ไม่ควรร้องไห้หรือไม่สนับสนุนการร้องไห้เมื่อคนมุสลิมเสียชีวิตเพราะคำกล่าวเมื่อมีผู้เสียชีวิตที่ว่า “อินนา ลิลลาฮิ วินนา อิลัยฮิรอกญูน” ซึ่งแปลว่า “แท้จริงเราเป็นของอัลเลาะห์ และพระองค์ที่เราต้องคืนกลับ” ดังนั้น การร้องไห้คร่ำครวญจึงเหมือนการขัดพระประสงค์ของอัลเลาะห์ สำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจเหตุผลที่ไม่แสดงออกถึงความเศร้าโศกเสียใจก็ตีความหมายพฤติกรรมไปอีกทาง เช่น “เขาอาจจะปลุกฝังมาคนละแบบ” “อาจจะแค่นที่ญาติเขาเสียชีวิต” สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวมุสลิม

#### 4) เรื่องเก่า เล่าใหม่

จิตวิญญาณของชาวมุสลิมผูกพันอยู่กับศาสนาอิสลามอย่างแนบแน่น และหากพูดถึงศาสนาอิสลาม สถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวมุสลิมที่สำคัญคือ มัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจ (ละหมาด) ของชาวมุสลิม รวมถึงเป็นแหล่งสมาคมของชาวมุสลิมเมื่อต้องมาละหมาดที่มัสยิด โดยหลักการทางศาสนาแล้วการละหมาดที่มัสยิดเป็นการละหมาดที่ได้นุญมาก แต่หากมุสลิมคนใดไม่สามารถมาละหมาดที่มัสยิดได้ ก็สามารถจะทำการละหมาดในสถานที่ใดก็ตามที่มีความสะดวก แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเป็นสถานที่แห่ง ดังนั้นชาวมุสลิมจึงให้ความสำคัญกับการละหมาดที่มัสยิดมากที่สุด โดยเฉพาะการละหมาดใหญ่ในวันศุกร์ ในช่วงเวลาหลังเที่ยง

จากการที่มัสยิดเป็นสถานที่สำคัญของชาวมุสลิม และเป็นสถานที่หวงห้ามสำหรับคนต่างศาสนิก ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากผู้นำศาสนาหรือโต๊ะอิหม่าม ก่อนละหมาดทุกครั้งชาวมุสลิมจะต้องทำความสะอาดร่างกายหรือที่เรียกว่า “การอาบน้ำละหมาด” (ตามหลักศาสนา) และถอดรองเท้าก่อนเข้าไปละหมาดในมัสยิด ดังนั้นมัสยิดจึงต้องเป็นสถานที่สะอาดเนื่องจากการทำละหมาดต้องนั่งและก้มหน้าลงไปพื้นมัสยิดเป็นสถานที่เช่นเดียวกับโบสถ์ที่พุทธศาสนิกชนต้องให้ความเคารพและแสดงออกด้วยการแต่งกายสุภาพถอดรองเท้าก่อนเข้าโบสถ์ และมีท่าทางสำรวม

สิ่งที่เป็นเรื่องเก่า เล่าใหม่ และเล่าซ้ำ ในหมู่ชาวมุสลิมที่รู้สึกถูกย่ำยีจากเจ้าหน้าที่รัฐคือการกระทำที่ไม่เหมาะสมด้วยการใส่รองเท้า combat เข้าไปในมัสยิด แม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวแทบจะไม่มีปรากฏอีกแล้วถ้าไม่มีความจำเป็น แล้วจำเป็นในกรณีไหน จำเป็นแค่ไหน เจ้าหน้าที่จะต้องมีคำชี้แจงและเหตุผลอย่างชัดเจน

เรื่องเล่าในระยะแรก เจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีและหลักการศาสนาอิสลาม การใส่รองเท้าเข้าไปในมัสยิดของเจ้าหน้าที่ถูกยกเป็นตัวอย่างปัญหาในการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม ไม่ให้ความสำคัญกับศาสนาอิสลาม ซึ่งกลายเป็นเรื่องเก่า เล่าใหม่อยู่ตลอดเวลาในหมู่ชาวมุสลิม และในหมู่เจ้าหน้าที่ทหารในการแนะนำผู้ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ในพื้นที่

การใส่รองเท้าเข้าไปในมัสยิด เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ทุกคนตระหนักดีว่าไม่ควรกระทำเหมือนการใส่รองเท้าเข้าโบสถ์ แต่บางครั้งเจ้าหน้าที่ทหารยืนยันว่ามีความจำเป็นในเหตุการณ์เร่งด่วน

“...การใส่รองเท้าเข้ามัสยิด โดยปกติต้องถอดอยู่แล้ว แต่ที่มีข่าวว่าทหารใส่รองเท้าเข้าไปในมัสยิดน่าจะเกิดจากการที่มีเหตุการณ์มีการยิงออกมาจากมัสยิด มีการชุ้มโจมตีสองฝ่าย เราต้องคล้อยๆ กับว่าเข้าไปอย่างเร่งด่วน เช่นในกรณีของการไปส่งเพื่อนทหารละหมาดที่มัสยิด ชูดรักษาความปลอดภัยถูกระเบิดตาย เขาก็อาจจะปะปนอยู่ในมัสยิด เราก็ต้องขึ้นไปตรวจบ้าง คัดแยกคนบ้าง มันก็ต้องนาที่ถูกเงินแล้วจะไม่นั่งถอดรองเท้าก็ไม่ได้ คนที่เขาจ้องจะทำลายชื่อเสียงเราเขาก็จะมองหาข้อผิดพลาดบางประการเล็กๆ น้อยๆ เอาขึ้นมาพูด...”

สถานการณ์ที่เป็นความจำเป็นดังกล่าว น่าจะเป็นบทเรียนสำหรับการปรับในการหาวิถีรูปแบบอื่นในลักษณะ “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” กล่าวคือให้ได้ทั้งมวลชนและคนร้าย

#### 5) ม่านวัฒนธรรมหญิงชาย

การแต่งกายของผู้หญิงมุสลิมมีเอกลักษณ์เฉพาะคือการแต่งกายด้วยเสื้อผ้ามิดชิด ปกปิดร่างกายทุกส่วนยกเว้นใบหน้าและมือ มีผ้าคลุมศีรษะที่ปล่อยยาวมาจนถึงระดับหน้าอกที่เรียกว่า “ฮิยาบ” เสื้อผ้าที่สวมใส่ก็จะต้องไม่โปร่งบางและ

รัดรูปให้เห็นรูปร่าง เป็นมาตรฐานการแต่งกายของสตรีมุสลิมที่กำหนดไว้เพื่อให้มีให้ดึงดูดความสนใจของผู้ชาย ป้องกันความรู้สึกหื่นไหวของผู้ชายที่อาจจะกระทำการที่ไม่ดีงามต่อสตรี ในหลักของศาสนาอิสลามนอกจากการแต่งกายที่จะช่วยปกป้องสตรีได้ทางหนึ่งแล้ว การรักษาระยะห่างระหว่างชายหญิงก็เป็นข้อห้ามในหลักศาสนาที่สำคัญ โดยเฉพาะการห้ามถูกเนื้อต้องตัวสตรีที่มีไภรรยาหรือบุคคลในครอบครัว รวมถึงการกำหนดที่ทางสำหรับสตรีมุสลิมให้แยกออกจากกลุ่มผู้ชาย ดังเช่น ในงานแต่งงาน (กินนียะ) สถานที่ทานอาหารจะถูกแยกจากกันระหว่างชายและหญิง ถึงแม้จะเป็นสามีภรรยาทั้งคู่ก็ต้องแยกกันตามสถานที่ที่ถูกจัดเตรียมไว้

ในสังคมของชาวมุสลิมมีความเคร่งครัดในหลักปฏิบัติระหว่างชายหญิงเป็นอย่างมาก คนมุสลิมในพื้นที่เล่าว่า แม้แต่เด็กวัยรุ่นหญิงชายที่เป็นเพื่อนกัน แต่พอมีคนเห็นผู้หญิงนั่งซ้อนท้ายรถมอเตอร์ไซด์ผู้ชาย หญิงชายคู่หนึ่งต้องถูกจับให้แต่งงานกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อฝ่ายหญิงทั้งๆ ที่ไม่ได้รักกัน

ความกังวลใจของชาวมุสลิมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหารซึ่งเป็นชายอาจทำลายม่านวัฒนธรรมชายหญิงจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ซึ่งผู้ใหญ่บ้านมุสลิมท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

“...แต่เรื่องผู้สาวนี่คือเรื่องนี้เรื่องใหญ่มาก โดยเฉพาะในชุมชนมุสลิมมีปัญหาเพราะทหารมาหนุ่ม ไซ้ใหม่อายุน้อยประมาณ 21 - 22 ประมาณนั้นแล้วเจอสาวสวย มันไม่ได้ใจละ ตรงนั้นแหละเจอบ่อย แต่ดีที่ผู้ใหญ่คือผมเองคอยดูแลกัน ทุกหน่วยที่เข้ามาในพื้นที่ผมจะคุยกับหัวหน้าชุดหรือผบ.ร้อยจะเรียกมาคุย คือเรื่องนั้นจะต้องยกเว้นห้ามลูกน้องมาสะเปะสะปะกับชาวบ้าน ยกเว้นมีการกิจมาคุยกันได้ มาปรึกษากันได้ แต่ถ้าเรื่องผู้สาว เรื่องผู้หญิงนี่คือเราขอจริง อย่าให้มีในพื้นที่เรา...”

ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ทหารที่ต้องทำงานมวลชนเข้าไปพบปะชาวบ้านในพื้นที่โดยขาดความระมัดระวังในเรื่องม่านวัฒนธรรมชายหญิงจนกลายเป็นกระแสความไม่พอใจของคนในพื้นที่ที่ตั้งที่ จ่าน้อย (นามสมมติ) เล่าว่า

“...ชุดคนเก่าเขามีปัญหามาแล้ว ประมาณว่าพ่อเขาไม่อยู่บอกว่าประเดี๋ยวจะกลับ เขาก็ไปนั่งรอ ปรากฏว่าบ้านนั้นมีผู้หญิงคนเดียว มันจะถูกใจมิดีละครับ คือจริงๆ ไม่มีอะไร แบบว่าเขาบอกว่าเดี๋ยวพ่อกลับพี่เขาก็นั่งรอ ปรากฏว่าที่บ้าน พี่เขาก็ไม่ทันคิดว่ามันจะมีปัญหา ปรากฏว่าถูกใจมิดีเลยครับ แกก็ปล่อยไป ก็ไม่ได้ทำอะไรเดี่ยวเรื่องก็เงียบเอง ก็พยายามหลีกเลี่ยง ถ้าไปพบเป้าหมายไหน ถ้าไปพบกลุ่มสตรีฝ่ายสตรีเขามีลูกสาวก็คุยกันกลางถนนข้างถนนแล้วก็ลูกน้องได้บังคับบัญชา ก็อยู่ด้วยก็มีครอบครัวเขาอยู่ด้วย...”

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารและสตรีชาวมุสลิมมักเป็นประเด็นปัญหาใหญ่และเป็นประเด็นที่มีการร้องเรียนบ่อยครั้ง รวมถึงปัญหาดังกล่าวยังมีการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจากปากสู่ปากในระดับชุมชนและในสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเผยแพร่อย่างรวดเร็วบนแดน

ภาพเจ้าหน้าที่ทหารชายหนุ่มผู้ดูแลกิจกรรมการฝึกอบรมให้แก่เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังลูบศีรษะผู้เข้าอบรมซึ่งเป็นนักเรียนผู้หญิงมุสลิมที่มีผ้าฮิญาบคลุมอยู่ด้วยความเอ็นดูที่เผยแพร่อยู่บนกระดานเฟซบุ๊กได้รับการกล่าวถึงกันในกลุ่มชาวมุสลิมว่าเจ้าหน้าที่ทหารผู้นี้ได้ละเมิดต่อหลักปฏิบัติระหว่างชายหญิงของศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน นักศึกษามุสลิมคนหนึ่งกล่าวว่า ถึงแม้ลักษณะดังกล่าวจะแสดงถึงความเอ็นดูเด็กสำหรับคนไทยพุทธ แต่สำหรับคนมุสลิมถือว่า ผิดหลักการศาสนาและยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนในท้องถิ่นว่า ศีรษะของเด็กจะสัมผัสได้เฉพาะพ่อ แม่ และพี่ชายเท่านั้น พฤติกรรม

ดังกล่าวจึงเป็นการตอกย้ำปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหารที่ไม่ใส่ใจและละเลยต่อความคิด ความเชื่อ และหลักปฏิบัติตามศาสนาอิสลามของชาวมลายูมุสลิมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่

#### 6) ยาคลายเครียด

“เมียทหารนับขาด เมียตำรวจนับแบงก์” เป็นคำเปรียบเปรยที่เผยให้เห็นลักษณะของทหารที่นิยมการดื่มสุราในวงสังคม การดื่มสุรานั้นนอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนทหารแล้วยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบด้วย ซึ่งหน่วยทหารในที่ตั้งปกติมิใช่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีกฎหมายห้ามการดื่มสุร่ายกเว้นในขณะปฏิบัติหน้าที่หรือในเวลาราชการ

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การดื่มสุราเป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อห้ามสำหรับเจ้าหน้าที่ทหารทุกนายขณะปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เว้นแต่จะไม่ได้อยู่ในพื้นที่เท่านั้น แต่การฝ่าฝืนกฎระเบียบนี้ก็ยังมีอยู่โดยทั่วไป โดยส่วนใหญ่จำกัดขอบเขตการดื่มอยู่เพียงในหน่วยและขณะอยู่ในระหว่างการพัก ภายใต้การรับรู้อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของผู้บังคับบัญชาบางหน่วย เนื่องจากเห็นว่าเพื่อเป็นการผ่อนคลายของกำลังพลที่เหนื่อยล้าจากการปฏิบัติงาน แต่จะต้องไม่มีผลกระทบต่อการทำงาน หมวดก้อง (นามสมมติ) เล่าถึงการปฏิบัติของหน่วยว่า

“...ก็กิน อยากกินก็กิน อย่างลูกน้องผมก็จะบอกว่าอยากกินเมื่อไหร่บอก เราจะได้ไม่ใช้เขา หากมีเหตุการณ์อะไรเราก็เป็นคนกำหนดว่า วันนี้ให้ใครกินได้บ้างหากไม่จำเป็นก็จะไม่เรียกใช้งาน ให้กำหนดมาว่า อยากกินกี่ขวดใช้เวลาเท่าไร ไปซื้อมาเลย ครบตามจำนวนก็ว่ากันไป แบ่งเวรกันกินเหล้า เช่น วันนี้ มี 3 หมู ออกเวร 1 หมู พัก 2 หมู แต่ก็ไม่ได้พักหมด ก็ต้องเตรียมความพร้อม 1 หมู หมูที่ออกเวรก็จะไม่ได้กินก็จะว่าง 1 หมู อันนี้กินได้...”

การดื่มสุราเป็นอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ทหาร ในระยะแรกชาวบ้านจะรู้สึกไม่พึงพอใจและต่อต้านเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการมีการร้องเรียนมาถึงผู้บังคับบัญชาหลายครั้ง แต่ทุกวันนี้ชาวบ้านก็ยังเห็นเจ้าหน้าที่ทหารดื่มสุราอยู่เช่นเดิมและเริ่มเกิดความชินชา อีกทั้งการดื่มสุราของทหารก็มีได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านมุสลิมเหมือนปัญหาเรื่องขู่สาว ชาวบ้านจึงเริ่มคลายความไม่พึงพอใจ ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า

“...ถามว่าปัญหาอะไรทหารที่เคยเกิดขึ้นน้อยคือ 1 เรื่องขู่สาว 2 มินเมา แต่มีเมาอันนี้จะไม่ค่อยสร้างปัญหาเท่าไร เพราะบางที่ส่วนมากเขาจะเมาในพื้นที่ แต่เรื่องขู่สาวเรื่องนี้เรื่องใหญ่มาก...”

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้นำศาสนาและชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งยังต้องการให้การดื่มสุราเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับเจ้าหน้าที่ทหารที่ควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและจริงจังเพราะเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีและส่งผลต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอันอาจเป็นปัญหากับประชาชนในพื้นที่

#### 7) เพื่อนต่างศาสนา

บ้านพักเจ้าหน้าที่ที่เป็นที่พักสำเร็จรูปภายในค่ายทหาร เจ้าหน้าที่ทหารหลายนายกำลังนั่งพักผ่อนตามอัธยาศัยในยามว่างจากการออกปฏิบัติการในพื้นที่ บ้างก็กำลังเตรียมตัวเพื่อออกปฏิบัติงานในผลัดต่อไป ชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าหน้าที่ทหารช่างดูเรียบง่าย แต่ละคนมีข้าวของเครื่องใช้ตามความจำเป็น มีเตียงนอนเรียงกันอยู่ภายในบ้านพัก ซึ่งดูไม่แตกต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องใหม่สำหรับเจ้าหน้าที่ทหารจากภูมิภาคอื่นที่จะต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมาก

โดยเรื่องที่จะต้องปรับตัวเข้าหากันมากที่สุดคือเรื่องอาหารการกิน สำหรับทหารไทยพุทธไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอาหารการกิน แต่สำหรับทหารมุสลิมมีข้อจำกัดตามหลักศาสนา เพื่อนทหารด้วยกันส่วนใหญ่จะรู้ว่ามุสลิมไม่กินหมู แต่มักจะไม่รู้ในรายละเอียดทั้งหมด ทำให้บางครั้งกลายเป็นปัญหาและเป็นบทเรียนในการกินอยู่ร่วมกัน เจ้าหน้าที่ทหารในแต่ละหน่วย เล่าว่า

“...ถ้าเราไม่เข้าใจ เรื่องนิดเดียวมันจะกลายเป็นใหญ่โต ตอนมาใหม่ๆ พลทหารในหมวดเอาหมูมาใส่จานซึ่งใช้ร่วมกัน พวกมุสลิมไม่พอใจ ผมเป็นรองหมวดดูแลแทน ผู้หมวดไม่อยู่ ผมถามว่าจะให้ทำยังไง เอาไปล้างได้ไหม เขาบอกได้ ผมบอกไปซื้อน้ำยาล้างจานมาเลย เขาว่าไม่ใช่ ต้องไปทุ่งนาที่มีดินเอามาล้าง 7 น้ำ เจือนไขนิดเดียวมันมาเป็นปลูกระดม...”

“...อย่างเรื่องการกิน ก็เพิ่งรู้ว่าเราไปซื้อไก่มาแต่ไปซื้อกับไทยพุทธ เขาไม่ได้เชือดผ่านการทำตามหลักศาสนา พอซื้อมาปิ้งทำกินกันแล้ว เขาก็ถามว่าหมูซื้อร้านไหน ก็บอกว่าซื้อร้านป้านั้นนะ เขาก็บอกว่าแล้วเขาเชือดไหม ไ้เราทิ้งเลย เชือดอะไรเธอ ผมกินไม่ได้หมู จากนั้นก็เหมือนก่อบีบเลย พวกนั้นมันไม่กินแล้ว มันจะแยกแล้วไม่เอาแล้ว แต่ไทยพุทธก็กินกันเหมือนเดิม ก็เพิ่งรู้ว่าก่อนจะฆ่าสัตว์เชือดไก่ต้องกล่าวคำขออัลเลาะห์ก่อน...”

“...ความอึดอัดใจ ตอนมาใหม่จะมีพลทหารเป็นมุสลิม 80 % เวลาทำกับข้าวก็ต้องเกรงใจ เขากลัวเขาจะไม่กินด้วย เวลาเรามีกับข้าวมีหมูเข้ามาปน ลูกน้องก็จะรังเกียจแล้ว ภาชนะ มีด เขียง กระทะ พออยู่ไปเราก็ต้องปรับตัวเข้าหาเขา ไม่ใช่เขาปรับตัวเข้าหาเราเพราะเราอยู่ในพื้นที่เขา เวลาที่เราอยากกินหมูก็คือไปกินที่ร้านไทยพุทธเลย กลับไปที่บ้านเลย คือไม่เอาหมูเข้าฐาน ก็อึดอัดอยู่เรื่องเดียว...”

หน่วยทหารบางหน่วยใช้วิธีแยกเป็น 2 ครัว คือครัวไทยพุทธและครัวมุสลิมเพื่อความสบายใจของทั้งสองฝ่าย การแยกครัวดังกล่าวทำให้ทหารไทยพุทธมีความรู้สึกที่ "...แบ่ง 2 ครัว แยกกันกิน เหมือนไม่ได้อยู่ด้วยกัน ไม่ได้กินข้าวหม้อเดียวกัน..." สำหรับหน่วยทหารที่มีได้แยกครัวอาหารหลักส่วนใหญ่ก็จะเป็นไก่ มีปลาและเนื้อวัวบ้างไม่ค่อยบ่อยเพราะเนื้อวัวราคาแพงกว่า "...กินไก่บ่อยซะจนโรคเกาต์กำเริบ..." เป็นคำพูดเชิงที่เล่นที่จริงของจำอาวูโล่ที่ทำให้ลูกน้องคลายเครียดไปได้เหมือนกัน

นอกจากเรื่องอาหารการกินที่จะต้องทำให้อยู่ร่วมกันให้ได้แล้ว ยังมีวิถีการดำเนินชีวิตอีกหลายอย่างที่ทหารไทยพุทธได้เรียนรู้จากเพื่อนทหารมุสลิม เช่น เรื่องของสุนัขน มีเรื่องเล่าว่า

"...พลทหารโดนหมาที่เลี้ยงไว้ในค่ายมาเลียแล้วหมาตัวนี้เปียกน้ำ ผมเห็นมันวิ่งไปในบ่อน้ำโดดลงไปขึ้นๆ ลงๆ ผมถามว่าทำอะไร เขาบอกว่าผมโดนหมาเปียกเลียครับ เลยต้องลงไปล้างในน้ำโคลน 7 ครั้ง..."

ในค่ายทหารส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงสุนัข เพราะเป็นสัตว์เลี้ยงยอดนิยมที่มีความน่ารัก ซื่อสัตย์ และเป็นเสมือนยามเฝ้าบ้านได้เป็นอย่างดี แต่เพื่อนทหารมุสลิมที่อยู่ในค่ายคงจะลำบากใจไม่น้อยที่ต้องอยู่ร่วมกับสุนัขเช่นนี้ ในระยะหลังหน่วยทหารเล็กเลี้ยงสุนัขไว้ในค่ายแล้ว แต่บางครั้งก็ทำไม่ได้เพราะสุนัขอยู่มาก่อน จำแดง (นามสมมติ) บอกว่า

"...เวลามาตั้งค่ายเอาหมามาอยู่ แต่พอกลับไปไม่เอากลับไปด้วย ทำให้ลูกลูกหลานเต็มบ้านเป็นภาระให้หน่วยที่มาใหม่และชาวบ้านในพื้นที่ไม่ชอบ हमามิทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่ข้อเสียเยอะกว่าเพราะจะทำให้เสียมวลา..."

ในขณะที่บางหน่วยไม่ได้เลี้ยงสุนัขแต่เลี้ยงห่านแทน ผู้กองนพ (นามสมมติ) อธิบายว่า

"...ก็เลี้ยงห่าน 6 ตัว เราอยู่กับมุสลิม อยู่ใจกลางหมู่บ้านเลี้ยงหมาไม่ได้เราก็กินห่านเอาไว้สำหรับแจ่งเดือนเพราะห่านเวลาเห็นคนเข้ามาจะร้องเสียงดัง แล้วงู ตะขาบ อะไรก็จะมี..."

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของเพื่อนทหารมุสลิมเป็นชีวิตอีกมุมหนึ่งของคนมุสลิมที่ทหารไทยพุทธได้รับรู้ถึงความอดทนและศรัทธา ความเชื่อของคนมุสลิมที่พร้อมใจกันปฏิบัติอย่างจริงจังนอกเหนือจากการละหมาด ซึ่งการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามของทหารมุสลิม บางครั้งอาจมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน เช่น การละหมาดตามเวลา โดยเฉพาะการละหมาดวันศุกร์ ทหารมุสลิมจะต้องไปละหมาดที่มัสยิด การอดอาหารในช่วงเดือนรอมฎอนของทหารมุสลิมจะได้ความเห็นใจจากผู้บังคับบัญชาให้ทำงานน้อยลงตามสภาพร่างกาย การได้ลาพักในเทศกาลฮารีรายอ และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจต่อทหารไทยพุทธ คำอธิบายจากผู้บังคับบัญชาที่ว่า "...ศาสนาพุทธเป็นศาสนาเชิงรับ ถ้าไม่ทำก็ไม่บาป แต่ศาสนาอิสลาม ถ้าไม่ทำเป็นบาป..." คงจะทำให้เข้าใจได้มากขึ้นว่าเหตุใดมุสลิมจึงมีการปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด

การอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีโดยที่ยังไม่เข้าใจซึ่งกันและกันดีพอ ย่อมต้องเกิดความขัดกันทางวัฒนธรรมขึ้นได้ และปัญหาดังกล่าวก็จะเป็นบทเรียนให้เกิดทักษะวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น

## 8) สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ร้อยทั้งร้อยของทหารไทยพุทธที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มักจะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระพุทธรูปไว้เป็นขวัญกำลังใจเพื่อหวังให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ความเชื่อดังกล่าวไม่มีในหลักศาสนาอิสลาม เพราะมุสลิมศรัทธาในองค์อัลเลาะห์แต่เพียงผู้เดียว

เรื่องเล่าเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นชนวนของความขัดแย้งได้เกิดขึ้นระหว่างพลขับไทยพุทธและมุสลิมในการใช้รถของหน่วย ทหารไทยพุทธมักจะนำพระพุทธรูปองค์เล็ก ตั้งไว้หน้ารถ แต่เมื่อทหารมุสลิมมาขับรถก็จะนำพระพุทธรูปองค์นั้นออกไป เพราะมุสลิมจะไม่นับถือรูปเคารพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ทั้ง 2 คนมักมีปากเสียงกัน ทำให้ผู้นำหน่วยต้องให้ทั้ง 2 คนตกลงกันว่าจะแก้ปัญหากันอย่างใด ในที่สุดทหารไทยพุทธจึงเปลี่ยนเป็นการคล้องสร้อยที่มีพระพุทธรูปแทนการนำมาตั้งไว้หน้ารถเพื่อไม่ให้เพื่อทหารมุสลิมต้องลำบากใจ

อีกตัวอย่างหนึ่งของปัญหาคือทหารไทยพุทธเชื่อว่าพระพุทธรูปที่ห้อยคอเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์จะเสื่อมเมื่อวัตถุมงคลอยู่ใต้ของสกปรกหรือเครื่องแต่งกายที่อยู่ต่ำกว่าสะดือ เช่น กางเกง ผ้าถุง รองเท้า เป็นต้น และเหตุการณ์ก็เกิดขึ้นเมื่อทหารไทยพุทธต้องเดินผ่านราวตากผ้าซึ่งทหารมุสลิมตากผ้าไว้ เขากล่าวถึงความไม่พอใจต่อการกระทำของทหารมุสลิมว่า

“...ของเขาละหมาด เวลาจะนอนเราเปิดเสียงเพลงดัง เราก็จะทำให้เสียงเบาลง เขาก็ละหมาดได้ แต่พอเรา เขาตากผ้าไว้ในที่สูง เราใส่พระลอดไม่ได้ บอกเขา เขาก็ไม่ทำ...การอยู่ร่วมกันให้ได้ มันขึ้นอยู่กับว่าใครจะให้ใครก่อน ถ้าเราให้เขาก่อนแล้วเขาไม่ให้เราเลย นั่นแหละครับที่เกิดปัญหาขึ้นมา...”

ปัญหาทั้ง 2 เรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นว่าถ้าต่างฝ่ายต่างยึดมั่นในความเชื่อของตนเอง โดยไม่พยายามเข้าใจอีกฝ่าย ความแตกต่างของความเชื่อก็อาจกลายเป็นความขัดแย้งโดยไม่จำเป็น

## บทสรุป

การถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในมุมมองการใช้ชีวิตและการปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนคนมลายุมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งบางส่วนของความแตกต่างทางวัฒนธรรมอันเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่ใส่ใจ ของเจ้าหน้าที่ได้กลายเป็นความรุนแรงที่กระทำต่อคนมลายุมุสลิมในพื้นที่ทั้งความรุนแรงทางกาย วาจา และใจ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งตกเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักกลุ่มหนึ่งของผู้ก่อความไม่สงบที่มักถูกลอบทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก การใช้ความรุนแรงของผู้ก่อความไม่สงบเพื่อแย่งชิงพื้นที่ ควบคุมประชาชนในทางจิตวิทยา และมุ่งหวังทำลายอำนาจรัฐเป็นกลยุทธ์ที่นอกจากจะสร้างความเสียหายทางตรงแล้ว ยังทำให้เจ้าหน้าที่ทหารต้องใช้กำลังในการตอบโต้เพื่อจับกุมและปราบปรามผู้กระทำผิด หากเจ้าหน้าที่ทหารปฏิบัติการพลาดพลั้ง เช่น ทำเกินกว่าเหตุหรือเกินเลยไปในหมู่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ ผลกระทบก็จะเกิดกับภาพลักษณ์การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารที่ขาดความชอบธรรม เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อหัวใจการปฏิบัติงาน และทำให้ไม่สามารถเอาชนะความเคียดแค้นและความไม่พอใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยหวังว่า บทเรียนทักษะวัฒนธรรมบนพื้นที่ชีวิตนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทหารได้ตระหนักถึงบริบททางสังคม ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกของคนอื่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะคนมลายุมุสลิมในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และยึดมั่นในวัฒนธรรมและหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ให้สามารถก้าวข้ามความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างราบรื่น ลดค่าเสียดีของคนในพื้นที่ที่กล่าวว่า “มันคงต่างถิ่นหรือจะสู้



จุดยืนในถิ่นตน” ให้กลายเป็นมิตรภาพที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่และคืนความสงบสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ตลอดไป

รอยเท้าที่ก้าวพลาด ขอโอกาสได้เดินใหม่  
ชีวิตต้องก้าวไป รู้แก้ไขหนทางพลัน  
ชีวิตที่แตกต่าง ต้องเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์  
เข้าใจกันและกัน สร้างสัมพันธ์ให้ยั่งยืน

## บรรณานุกรม

- กองกำลังศรีสุนทร. คู่มือการปฏิบัติงาน 3 จขต. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)
- กิจการพลเรือนทหารบก, กรม. คู่มือสื่อประสานเพื่องานสามจังหวัดชายแดนใต้ ความรู้จากประสบการณ์จริงภาคสนามพิชิตใจมวลชนลดความสูญเสีย. (ม.ป.ท.) 2552.
- เกษียร เตชะพีระ. สู่ความเข้าใจและทางออก. ใน นิธิ เอียวศรีวงศ์. บรรณาธิการ. มลายูศึกษา: ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาชนมลายูอิสลามในภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2550.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ พิริยศ ราธิมมูลา และมานพ จิตต์ภูษา. ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม. รายงานการวิจัย, สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. การต่อต้านนโยบายรัฐบาลใน 4 จขต. ของประเทศไทยโดยการนำของทะยี่สุหลง อับดุลกาเดร์ พ.ศ. 2482-2497. ปริญญานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.
- เดชา ตั้งสีฟ้า. “อ่าน “คู่มือข้าราชการ” เขียนพื้นที่วัฒนธรรม: วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทยกับพื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย”. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. บรรณาธิการ. แผ่นดินจินตนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2551.
- ทรงพร ทาเจริญศักดิ์. นโยบายภาษาและความมั่นคงแห่งชาติ. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 70, กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปรีนซ์, 2552.
- นางงค์ คงเศรษฐกุล และ พิมลพรรณ อุโฆษกิจ. การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษาโครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน. ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2552.

ประสิทธิ์ อามีนเซ็น. หลักศาสนาอิสลาม. เอกสารประกอบการบรรยายวิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ 50, 2548.

พะโจมตี ตามประทีป. การใช้ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบในการแก้ไขปัญหาเสพติด 3 จังหวัดชายแดนภาคเหนือตอนบน. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 23 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2553-2554.

แพร ศิริศักดิ์ด้าเกิง. ทักษะวัฒนธรรม. ศูนย์มานุษยวิทยาสรีนธร (องค์การมหาชน), 2552.

มหาดไทย, กระทรวง. คู่มือการเรียนภาษามลายูท้องถิ่นด้วยตนเอง ฉบับพกพา. โรงพิมพ์อาลารักษาดินแดน กรุงเทพฯ, 2548.

มหาดไทย, กระทรวง. มะลิ. กองการพิมพ์ กรมที่ดิน กรุงเทพฯ, 2553.

รัตติยา ลาและ. “ปฏิสัมพันธ์ใหม่”: ไทยพุทธ-มุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. บรรณาธิการ. แผ่นดินจินตนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2551.

รัตติยา ลาและ. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัด บัตตานี ยะลา และนราธิวาส. รายงานการวิจัยโครงการสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา, สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.

รุ่งระวี เจริญศรีภิญโญรัช. “การคัดเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. บรรณาธิการ. แผ่นดินจินตนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2551.

ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การศึกษาความรุนแรงภาคใต้: บริบททางนโยบาย ความรู้ การรับรู้ รายงานการศึกษาค้นคว้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2552.

สุรชาติ บำรุงสุข. อารยธรรมสนทนา. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 22, กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปรีนซ์, 2550.

สุรชาติ บำรุงสุข. ปัญหาภาคใต้ในบริบทสังคม. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 17, กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปรีนซ์, 2550.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. นโยบายประสมประสานชาวมาเลย์มุสลิมในประเทศไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: เอกสารวิชาการหมายเลข 43 เพื่อประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์: ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย, 2525.

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนัก. คู่มือสำหรับข้าราชการที่ประจำเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีพลเมืองนับถือศาสนาอิสลาม. 2547.

อคิน ระพีพัฒน์. วัฒนธรรมคือความรู้. กรุงเทพฯ: บริษัทเคล็ดไทย, 2551.

ฮิราฮิม สุกกรี. ประวัติราชอาณาจักรมลายูปัตตานี. โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชีย-

ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, 2541.

Chavivun Prachuabmoh, *The Role of Women in maintaining Ethnic Identity and Boundaries: A Case of Thai-Muslims (The Malay Speaking Group) In Southern Thailand*. Ph.D. Dissertation, School of Anthropology, University of Hawaii, 1980.

Jaran Maluleem. *The Coming of Islam to Thailand*. PROSEA Occasional Paper No. 15, April 1998.

Kilcullen, David. "Twenty-Eight Articles": Fundamentals of Company-level Counterinsurgency. *Military Review*: Oct 2006 Supplement, p 134.,

Surin Pitsuwan. *Islam and Malay Nationalism : A Case Study of the Malay-Muslim of Southern Thailand*, Bangkok. Thai Khadi Research Institute Thammasat University, 1985.

Tugby, Donald and Tugby, Elise. "Malay-Muslim and Thai-Buddhist Relations in the Pattani Region: An interpretation." in *The Muslims of Thailand*. Vol 2 : Politics of the Malay-Speaking South, ed. Andrew D.W. Forbe India: Catholic Press, 1989.

United Nations. *Workshop on Data Collection and Disaggregation for Indigenous Peoples*. New York: 19-21 January 2004.

## การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

ปกรณ์ พึ่งเนตร [http://www.isranews.org/south-news/stat-history/49-2009-11-17-18-22-35/4823-8-ปีไฟใต้-\(1\)-ยอดตายทะลุ-5-พัน-ละลายงบประมาณ-1-6-แสนล้าน.html](http://www.isranews.org/south-news/stat-history/49-2009-11-17-18-22-35/4823-8-ปีไฟใต้-(1)-ยอดตายทะลุ-5-พัน-ละลายงบประมาณ-1-6-แสนล้าน.html) 04 มกราคม 2012 (สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2555.)

มรดกได้ออกคอม <http://www.moradokthai.com> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2555.)

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. คนตานี มลายูมุสลิมที่ถูกลืม. <http://www.lek-prapai.org/watch.php?id=131> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2555.)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2535. ([http://www.thaiwisdom.org/p\\_culture/api/api\\_1.htm](http://www.thaiwisdom.org/p_culture/api/api_1.htm)) (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2555.)

Inoue, Yukiko. "Cultural Fluency as a Guide to Effective Intercultural Communication: The Case of Japan and the U.S." *Journal of Intercultural Communication*, ISSN 1404-1634, issue 15, November 2007. <http://www.immi.se/intercultural/>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555.)

LeBaron, Michelle. *When Deep Commitment Leads to Deep Conflict – or Why Cultural Fluency is Essential in International Cooperation*. <http://www.cinfo.ch/org/inhalte/private/download/conflict-and-international-cooperation.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555.)